

JEZIKOVNA KRAJINA ZAVAROVANIH OBMOČIJ: ODRAZ PREVODNE POLITIKE V ENOJEZIČNEM IN VEČJEZIČNEM DISKURZU¹

Preučevanje jezikovne krajine prinaša nova spoznanja o prepletu večjezičnosti in enojezičnosti ter o vlogi prevajanja v tem kontekstu zlasti na napisih oziroma znakih v urbanem javnem prostoru. Pričujoča študija vprašanje odnosa med eno- in večjezičnim prevedenim diskurzom v slovenski jezikovni krajini premika na prostor zavarovanega območja, torej prostora, katerega primarna naloga je varovanje narave, ekosistemov in kulturne dediščine. Predstavljamo analizo znakov in napisov na dveh zavarovanih območjih, in sicer v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, ki ima status naravnega spomenika in je izobraževalna ustanova v slovenski prestolnici, in v Krajinskem parku Sečoveljske soline, ki ima status naravnega parka in se nahaja na uradno dvojezičnem območju. Obe zavarovani območji imata naravovarstveno in izobraževalno vlogo, hkrati pa podpirata tudi turizem, zato je na znakih v obeh jezikovnih krajinah mogoče zaznati različne vrste diskurza. Namen prispevka je raziskati preplet dejavnikov, ki vplivajo na eno- ali večjezičnost znakov in napisov na obeh zavarovanih območjih, osvetliti razloge za nabor jezikov, ki se na omenjenih napisih in znakih pojavljajo, ter analizirati prevodne strategije in njihov vpliv na diskurz.

Ključne besede: jezikovna krajina, diskurzna funkcija, zavarovano območje, večjezičnost, prevodne strategije

---

¹ Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa št. P6-0215 (Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave), ki ga je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

The linguistic landscape of conservation areas: A reflection of translation policy in monolingual and multilingual discourse

Studies of linguistic landscapes offer new insights into the interplay between multilingual and monolingual practices, as well as insights into the role of translation, often focusing on signs in urban public space. The present study examines the relationship between monolingual discourse and multilingual, translated discourse in the linguistic landscape of Slovenia, shifting the focus to conservation areas, i.e., spaces dedicated to nature conservation, the protection of ecosystems and preservation of cultural heritage. We present an analysis of signage in two conservation areas, the University of Ljubljana Botanical Garden, which has the status of a natural monument and is an educational institution located in the capital of Slovenia, and Sečovlje Salina Nature Park, which has the status of a nature park and is located in an officially bilingual area (Slovene and Italian). In both locations, nature conservation and education are priorities; however, both are also tourist sites and, as a result, different types of discourse can be identified in their signage. The aim of the paper is to explore the interplay of different factors contributing to monolingual or bilingual signage in both conservation areas, as well as to shed light on the choice of languages displayed on the signs, and to analyse the translation strategies used and their impact on the discourse displayed.

Keywords: linguistic landscape, discourse function, conservation area, multilingualism, translation strategy

1 Uvod

Globalizacija pospešuje stik med kulturami in jeziki, prevajanje pa v tem okviru predstavlja pomemben mehanizem ohranjanja kulturne in jezikovne raznolikosti. Preučevanje jezikovne krajine prinaša nova spoznanja o tem, kako se v javnem prostoru prepletata večjezičnosti in enojezičnosti, hkrati pa omogoča vpogled v vlogo in strategije prevajanja večjezičnih znakov. Študije jezikovne krajine se navadno osredotočajo na lokacije, kjer je stik med kulturami posebej poudarjen, kot so dvojezična okolja, stičišča migracijskih tokov, urbani prostor, zlasti tak, v katerem se odvijajo mednarodni poslovni oziroma politični stiki, ter turistične znamenitosti, ki privabijo mednarodne obiskovalce.

Pričujoča študija vprašanje odnosa med enojezičnim in večjezičnim oziroma prevedenim diskurzom v slovenski jezikovni krajini premika na prostor zavarovanege območja, torej prostora, katerega naloga je varovanje narave, ekosistemov in kulturne dediščine. V prispevku predstavljamo vpogled v analizo znakov in napisov na dveh razmeroma različnih zavarovanih območjih, in sicer v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, ki ima status naravnega spomenika in je izobraževalna ustanova v slovenski prestolnici, in v Krajinskem parku Sečoveljske soline, ki ima status naravnega parka in se nahaja na uradno dvojezičnem območju. Obe zavarovani območji imata naravovarstveno in izobraževalno vlogo, hkrati pa podpirata tudi turizem, zato je na znakih in napisih v obeh jezikovnih krajinah mogoče zaznati različne vrste diskurza. Obe lokaciji sta prav tako že v svojem izhodišču zaznamovani z večjezičnostjo, ki na obeh lokacijah temelji na medkulturnih stikih, izhajajočih iz mednarodnih stikov. Ti obsegajo transnacionalne strokovne in znanstvene povezave obeh institucij, turizem, dodatno pa na večjezičnost vplivata tudi urbani značaj glavnega mesta (Botanični vrt UL) in uradna dvojezičnost (KP Sečoveljske soline).

Namen prispevka je primerjati enojezičnost in večjezičnost jezikovne krajine obeh zavarovanih območij in raziskati preplet dejavnikov, ki vplivajo na eno- ali večjezičnost znakov na obeh zavarovanih območjih. Prav tako želimo osvetliti razloge za nabor jezikov, ki se na omenjenih napisih in znakih pojavljajo, ter analizirati prevodne strategije in njihov vpliv na diskurz v jezikovni krajini.

V prispevku želimo odgovoriti na naslednji raziskovalni vprašanja:

1. Kako se v jezikovni krajini odraža prevodna politika Botaničnega vrta UL in KP Sečoveljske soline?
2. Na kakšne načine se v jezikovni krajini Botaničnega vrta UL in KP Sečoveljske podajajo informacije, namenjene uporabnikom različnih jezikovnih skupin?

2 Analiza jezikovne krajine

2.1 Koncept jezikovne krajine

Koncept »jezikovne krajine« sta prva vpeljala Landry in Bourhis (1997: 25), ki jezikovno krajino opredelita kot »jezik javnih prometnih znakov, reklamnih panojev, imen ulic, imen krajev, komercialnih znakov in javnih znakov na vladnih stavbah«. Kasnejši raziskovalci so definicijo razširili na nove vrste znakov, zlasti različnih elektronskih zaslonov (prim. npr. Gorter 2013: 191; Leimgruber 2017 itd.). Splošnejša definicija jezikovne krajine, ki jo predlaga Gorter (2007: 2), je raba jezika v pisni obliki v javnem prostoru.

Raziskave jezikovne krajine se torej osredotočajo na znake, kar pomeni, da je vprašanje, kaj je znak, osnovno metodološko vprašanje. Ena najbolj uporabljenih definicij v raziskavah jezikovne krajine, ki jo kot izhodišče privzemamo tudi v tem prispevku, je razmeroma široka opredelitev, ki jo je predlagala Backhaus (2006: 55); po njej je znak »sklop pisnega besedila v prostorsko opredeljivem okviru«. Backhaus (2006: 55) poudari, da je v okviru tako široke definicije znak lahko vse od z roko napisane nalepke do ogromnih reklamnih panojev. Blackwood (2015: 40) v zvezi z omenjeno definicijo znaka opozori na dejstvo, da je za kvantitativne rezultate ta opredelitev sicer uporabna, vendar ima svoje pomanjkljivosti (ne upošteva na primer velikosti znaka, njegove pozicije, širšega vizualnega vtisa ipd.).

Raziskave jezikovne krajine so se od prvih začetkov močno razširile in danes obsegajo zelo različne pristope, kar se odraža tudi v različnih modelih, ki se uporabljajo za klasifikacije znakov. Leimgruber (2017) navaja, da je eno najpogostejših kategorij avtorstvo znaka, v okviru katere se znaki delijo na »uradne« in »neuradne« (Backhaus 2007) oziroma »uradne« in »zasebne« (Landry in Bourhis 1997).

Druge vrste klasifikacije pogosto odražajo lokacijo in/ali naravo znaka. Bruyèl-Olmedo in Juan-Garau (2015: 602), na primer, navedeta vrsto podjetja oziroma

organizacije, ki je znak izobesilo, npr. bar, hotel, ali obliko, npr. izložba, smerokaz; Blackwood (2015: 41) jih klasificira po funkciji (ime podjetja, grafit, legenda).

2.2 Večjezična jezikovna krajina skozi perspektivo prevoda

Študije večjezičnih znakov poleg očitnih kategorij, kot so popis jezikov, število jezikov in razvrstitev jezikov na znaku, pogosto obsegajo tudi klasifikacijo vrste večjezičnosti, ki temelji na študiji Mechthild Reh (2004), ki je analizirala večjezičnost na znakih v ugandskem mestu Lira. Reh (2004) je na podlagi analize oblikovala štiri tipe večjezičnosti, ki se je pojavljala na znakih. Prvi tip je podvajanje, ki ga definira kot prikaz iste vsebine v več kot enem jeziku. Drugi tip je fragmentarna večjezičnost, pri kateri je v enem jeziku prisotna celotna vsebina, v drugega (ali druge jezike) pa so prevedeni le deli vsebine. Tretji tip je prekrivna dvojezičnost, kjer so nekateri deli vsebine v različnih jezikih enaki, drugi deli pa se pojavijo le v enem od jezikov. Četrti tip je komplementarna večjezičnost, kjer je v različnih jezikih navedena različna vsebina; kot ugotavlja Koskinen (2012), gre pri prvih treh tipih za različne prevodne strategije, četrti tip večjezičnosti pa ne vsebuje prevajanja. Klasifikacija Mechthild Reh (2004) je najpogostejša klasifikacija večjezičnosti, ki je bila uporabljena v kasnejših študijah večjezične jezikovne krajine (npr. Backhaus 2006; Kallen 2010; Bruyèl-Olmedo in Juan-Garau 2015; Amos 2017); model je v okviru prevodoslovja kritično razčlenila Kaisa Koskinen (2012), ki predlaga nekatere možne nadgradnje modela.

2.3 Študije jezikovne krajine v Sloveniji in v zamejstvu

Problematika jezikovne krajine slovenskega in zamejskega prostora je bila razčlenjena z več vidikov. Vprašanje jezikovne politike in javne rabe slovenščine ter drugih jezikov v ospredje postavljajo Snoj (2018), ki analizira javno rabo slovenščine na Nazorjevi ulici v Ljubljani, Gliha Komac idr. (2016), ki obravnavajo tematiko jezikovne krajine z vidika veljavne zakonske ureditve, in Šabec (2022), ki razčlenjuje rabo slovenščine in angleščine kot *lingue france* v Mariboru. Omenjene raziskave se osredotočajo na rabo zapisov imen podjetij, tudi glede na *Zakon o javni rabi slovenščine*. Ta namreč predvideva, da imajo državni organi in organi lokalnih samoupravnih skupnosti, javni zavodi, javna podjetja, druge osebe javnega prava ter politične stranke ime v slovenščini (9. člen, ki regulira poimenovanje pravnih oseb javnega prava).

Drug sklop študij jezikovne krajine, pri katerih se obravnava tudi raba slovenskega jezika, se navezuje na zamejstvo in vprašanja manjšine. Tako npr. Tufi (2016) med drugim razčlenjuje rabo slovenščine na tržaškem območju, Mezgec (2016) povzema daljšo študijo o rabi slovenščine v pokrajinah Trsta, Gorice in Vidma, Rasinger (2014) pa jezikovno krajino avstrijske južne Štajerske. Oba vidika povezuje primerjalna študija Marie Schlick (2003), ki se osredotoča na rabo angleškega jezika v imenih trgovin v Celovcu, Vidmu in Ljubljani.

Naša raziskava se osredotoča predvsem na situacije, ki se tičejo javne rabe slovenščine v turistično-izobraževalnih okoliščinah, ki so namenjene obiskovalcem iz Slovenije in iz tujine. Ta je obravnavana predvsem v 20. členu *Zakona o javni rabi slovenščine*, ki v prvi alineji določa naslednje:

(1) Javni opozorilni napisi, pisna ali govorna navodila, informacije in razglasi v Republiki Sloveniji so v slovenščini, kjer je to potrebno ali običajno, pa tudi v drugih jezikih.

Zaradi vedno številnejših globalnih izmenjav, ki potekajo na področju Slovenije, je tako oglaševanje postalo življenjskega pomena za vse, ki ne obvladajo slovenščine. Predvidevamo, da bo primerjava med osrednjeslovensko lokacijo in lokacijo na območju dvojezičnega ozemlja zato dala zanimive rezultate.

3 Gradivo in metodologija

V pričujočem prispevku je predstavljena raziskava, ki je del širše študije jezikovne krajine v slovenskem prostoru (gl. Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin 2023). Analizirana je zbirka digitalnih fotografij različnih vrst znakov (v skladu z definicijo znaka, ki jo podaja Backhaus (2006: 55); gl. tudi razdelek 2.1) na dveh lokacijah, in sicer v Botaničnem vrt Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju: Botanični vrt), ki ima status naravnega spomenika, in Krajinskem parku Sečoveljske soline – Parco Naturale delle Saline di Sicciole (v nadaljevanju Sečoveljske soline). Obe lokaciji sta zavarovani območji, kar pomeni, da hkrati predstavljata javni prostor kot institucionalno okolje, namenjeno izobraževanju, raziskavam, varstvu naravne in kulturne dediščine, drugotno pa je njuna funkcija tudi turistična in na nekaterih delih tudi komercialna, kar pomeni, da sta lokaciji, ki ju obišejo tako domači kot tuji obiskovalci. Preplet različnih funkcij oblikuje jezikovno krajino obeh območij.

Fotografsko gradivo, uporabljeno v pričujoči raziskavi, je bilo zbrano med 15. januarjem in 15. marcem 2023 v okviru več obiskov omenjenih lokacij. Gradivo obsega fotografije vseh vrst znakov, iz pričujoče raziskave pa so izključeni znaki z imenom rastlin, ki obsegajo slovensko ime, latinsko botanično ime rastline in nekatere podrobnosti o kultivarjih ter znaki s ceno. Prav tako ta raziskava ne obsega znakov, na katerih so napisi slabše vidni zaradi vremenskih vplivov, ter znakov izrazitočasne narave. Ponovitve istega znaka so štete le enkrat.

Dodatni problem pri kvantifikaciji znakov predstavlja tudi oblika znaka. V pričujoči študiji se znaki, sestavljeni iz več delov, štejejo kot en znak, prav tako se kot en znak štejejo znaki, pri katerih so verzije v različnih jezikih prikazane na različnih tablah.

Znaki so bili klasificirani v kategorije glede na diskurzno funkcijo, jezike in vrste večjezičnosti. Posamezne kategorije so na kratko predstavljene v nadaljevanju.

- **Diskurzna funkcija:** Ker se analizirani znaki nahajajo na omejem, institucionalno vodenem zavarovanem območju, so njihove funkcije drugačne od širšega nabora funkcij znakov v javnem urbanem prostoru (za primer popisa različnih tipov znakov v javnem prostoru, gl. npr. Blackwood 2015: 41). Zato se je bilo smiselno opreti na študije jezikovne krajine v muzejih, kjer imajo znaki primerljive funkcije. V pričujoči raziskavi so bili znaki funkcijsko razvrščeni po klasifikaciji Kelly-Holmes in Pietikäinen (2016), v okviru katere se delijo na znake, ki imajo funkcijo upravljanja vedenja obiskovalcev (v tem prispevku jih poimenujemo upravni znaki), funkcijo naracije vsebine (v tem prispevku jih poimenujemo narativni znaki) in funkcijo prikaza vsebine. V pričujočem prispevku se znaki s funkcijo prikaza vsebine ne pojavljajo, saj gre za drugačen tip institucije, se pa pojavlja majhno število znakov, ki jih ni mogoče razporediti v kategoriji upravnih in narativnih znakov. Ti znaki so razvrščeni v kategorijo drugo in so na kratko opisani v razdelku 4.1. Prav tako se pojavlja majhen delež znakov, ki vsebujejo elemente narativne in upravne funkcije, ti so šteti v obe kategoriji.
- **Jezik:** Za vsak znak so zabeleženi vsi jeziki, ki se na njem nahajajo, njihova razvrstitev na znaku in potencialne tipografske specifikke, npr. različna velikost ali oblika črk. Poleg verbalnih znakov so vključeni tudi piktogrami in znaki, ki vsebujejo tako jezikovne elemente kot piktograme.
- **Vrsta prevoda oziroma večjezičnosti:** Vsi znaki, ki vsebujejo več kot en jezik, so analizirani tudi z vidika modela Mechthild Reh (2004), predstavljenega v razdelku 2, in razvrščeni v eno od štirih kategorij, podvajanje, fragmentarnost, prekrivnost in komplementarnost.

Fotografski podatki se v pričujoči raziskavi dopolnjujejo s podatki, pridobljenimi z intervjujem z direktorjema obeh institucij. Intervjuja omogočata vpogled v razvoj prevodne politike obeh institucij in v razloge za jezikovno krajino na znakih. Podatki iz intervjujev so dopolnjeni tudi z informacijami na uradnih straneh obeh institucij.

4 Rezultati

4.1 Analiza znakov v jezikovni krajini

Vsak znak je bil najprej klasificiran glede na funkcijo, prisotnost jezikov in, kjer je bilo to smiselno, vrsto prevoda. Glede na funkcijo so bili znaki razdeljeni v kategorije narativni, upravni in drugo (gl. razdelek 3). Ker nekaj znakov vključuje tako elemente narativnosti kot upravne funkcije, so bili taki znaki uvrščeni v obe kategoriji, zato v tabelah pri seštevkih na kategorijo prihaja do manjših odstopanj. V kategoriji drugo so zajeti različni znaki, ki jih ni mogoče uvrstiti med narativne in upravne. Ti znaki so poimenovalni (imena rastlin in soli), tekst ob legendi, nalepke in oznake z informacijo o ceni in podobno ter znaki, ki vsebujejo le poezijo. Poimenovalni znaki in znaki z informacijo o ceni so izjemno številni in so si med seboj zelo podobni, kar pomeni, da njihova podrobnejša analiza ne bi prispevala pomembnih podatkov o prevodni politiki, zato so iz nadaljnje analize in kvantifikacije izpuščeni.

Zastopanost posameznih jezikov na znakih glede na funkcijo in lokacijo

Izhodiščni podatki o prevodni politiki v jezikovni krajini so predstavljeni v tabeli 1, kjer je za vsakega od jezikov, ki se na znakih pojavljajo, navedeno število pojavitev glede na funkcijo (narativni in upravni) ter lokacijo (Botanični vrt in Sečoveljske soline).

	Botanični vrt		Sečoveljske soline	
	Narativni	Upravni	Narativni	Upravni
Slovenščina	78	47	47	56
Angleščina	66	31	35	40
Italijanščina	1	0	33	43
Nemščina	20	1	3	13
Francoščina	20	0	0	2
Španščina	/	/	0	2
Ruščina	/	/	0	2
Češčina	/	/	0	2
Slovaščina	/	/	0	1

Tabela 1: Jeziki na znakih glede na funkcijo in lokacijo

Poleg jezikov, navedenih v tabeli 1, se na znakih pojavljala tudi latinščina, ki v pričujoči študiji ni zajeta. Latinščina ima na znakih zlasti v Botaničnem vrtu namreč drugačno vlogo od drugih jezikov, saj se na njeni podlagi tvorijo latinizirana biološka poimenovanja, kar pomeni, da gre za strokovna imena in termine in ne za prevode v enakem smislu kot pri drugih jezikih (prim. tudi Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin 2023 za natančnejšo razlago).

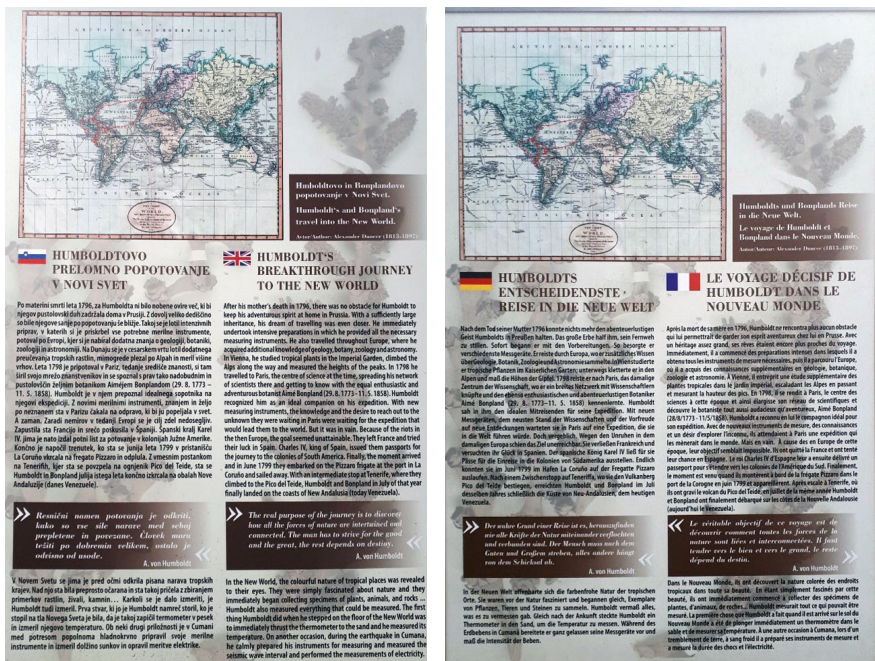
Vrsta prevoda oziroma večjezičnosti

Večjezični znaki so nadalje opredeljeni glede na vrsto večjezičnosti po kategorizaciji Mechthild Reh (2004), predstavljeni v razdelku 2.

	Botanični vrt		Sečoveljske soline	
	Narativni	Upravni	Narativni	Upravni
Podvajanje (polni prevod)	63	22	19	25
Fragment	8	3	12	16
Prekrivnost	/	1	7	1
Komplementarnost (večjezično pisanje)	/	/	/	/

Tabela 2: Klasifikacija večjezičnih znakov glede na vrsto prevoda

Kot je razvidno iz tabele 2, na znakih ni nobenega primera komplementarne večjezičnosti, kar pomeni, da se na vseh večjezičnih znakih pojavlja ena od treh kategorij preвода, pri čemer prevladuje podvajanje oziroma polni prevod (gl. sliko 1).

Slika 1: Primer polnega preвода na znaku iz Botaničnega vrta

Piktogrami

Znaki, ki se pojavljajo na obeh lokacijah, so glede na način podajanja informacij zelo raznoliki. Poleg besedilne vsebine se na njih nahajata tudi vrsta nebesednih, največkrat slikovnih znakov, ki obsegajo zelo različne elemente, od ilustracij, shematskih prikazov, puščic, zemljevidov in fotografij, do standardiziranih simbolov z informativno ali vplivajnsko (ilokucijsko) vlogo, oziroma tako imenovanih piktogramov (gl. Backhaus 2005: 20), logotipov in sorodnih komercialnih grafičnih elementov, državnih in drugih uradnih simbolov itd. V nekaterih primerih logotipi in simboli vsebujejo tudi besedilne elemente.

V nadaljnji analizi se osredotočamo le na slikovne znake v obliki piktogramov, ki lahko nadomestijo ali dopolnijo znak z besedilno vsebino in informacijo oziroma navodilo naredijo dostopno govorcem različnih jezikov. Jasno je, da tudi druge vrste slikovni elementi na znakih, od fotografij do shem, legend, logov, puščic itd., omogočajo dostopnost informacij ne glede na jezikovno znanje, vendar so piktogrami specifični, saj se s povzemanjem vsebine najbolj približajo prevodu. V tabeli 3 so predstavljeni osnovni podatki o prisotnosti piktogramov na znakih na obeh lokacijah, slika 2 pa ilustrira primer kombinacije besedila in piktograma.

	Botanični vrt		Sečoveljske soline	
	Narativni	Upravni	Narativni	Upravni
Piktogram brez besedilne vsebine	/	/	/	1
Kombinacija piktograma in besedilne vsebine	1	12	3	29
Besedilna vsebina brez piktograma	78	37	41	29

Tabela 3: Uporaba piktogramov na znakih

Slika 2: Piktogrami v Sečovljskih solinah

Pomembno je izpostaviti, da se piktogrami pojavljajo skoraj izključno na upravnih znakih, ki upravljajo vedenje obiskovalcev. V kombinaciji z besedilno vsebino se pojavljajo na več načinov. V nekaterih primerih natančno povzemajo celotno besedilno vsebino na znaku in so na ta način podobni polnemu prevodu. V drugih primerih se vsebina piktograma delno prekriva z besedilno vsebino, pri čemer je eden od načinov izražanja bolj podroben kot drugi. Tak primer je na sliki 3, ki z besedilom nepooblaščenim osebam prepoveduje vstop, piktogram pa izraža splošno prepoved dostopa, ki ni omejena na nepooblaščen osebe. Tovrstni znaki so podobni fragmentarnemu prevodu.

Slika 3: Piktogram prepovedi dostopa iz Sečoveljskih solin

Druge vrste znakov

Poleg omenjenih večjezičnih znakov in piktogramov so del jezikovne krajine tudi novejši tipi znakov, ki so se začeli pojavljati z razvojem novih tehnologij. Med njimi velja omeniti zlasti dve posebnosti, in sicer multimedijske vsebine v Sečoveljskih solinah in QR-kode. Med multimedijske vsebine štejemo večjezične (poleg slovenščine so prisotne še angleščina, nemščina, italijanščina in francoščina) interaktivne vsebine, dostopne na računalniških zaslonih, ter slovenski video posnetek o solinah, ki se predvaja na lokaciji na ločenih zaslonih s podnaslovi v italijanščini, angleščini in nemščini.

QR-kode so vse pogosteje prisotne na znakih in omogočajo neposredno povezavo do spletnih vsebin, vezanih na določeno lokacijo, v več jezikih, v Sečoveljskih solinah npr. v slovenščini, italijanščini, angleščini in nemščini. Zaradi svoje specifične znaki z multimedijsko vsebino in QR-kode niso bili zajeti v podrobnejšo analizo.

Pojavljajo pa se tudi primeri, pri katerih se piktogrami vsebinsko ne prekrivajo z besedilno vsebino, temveč to dopolnjujejo. V takih primerih, ki se pogosteje pojavijo na bolj kompleksnih znakih, piktogrami funkcionirajo podobno kot komplementarna večjezičnost po shemi Mechthild Reh (2004). Tovrstna kombinacija se pojavi na znaku, ki predpisuje obnašanje v času koronavirusne epidemije. Znak vsebuje besedilo »Obvezna uporaba/Mandatory use of« ter piktogram obraza z zaščitno masko in roke ter razkužila.

4.2 Prevodna politika

Prevodna politika Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani

Kot je razvidno iz Odloka o razglasitvi Botaničnega vrta v Ljubljani za kulturni spomenik državnega pomena iz leta 2008, je Botanični vrt v slovenskem prostoru najstarejša kulturna, znanstvena in izobraževalna ustanova z neprekinjenim delovanjem od leta 1810 (za natančnejši vpogled v zgodovino Botaničnega vrta gl. Bavcon 2010). Po podatkih s spletnih strani Botaničnega vrta² ima vrt danes več kot 5500 različnih rastlinskih vrst. Vrt ima status naravnega spomenika, kar ga po veljavni zakonodaji (*Zakon o ohranjanju narave*) uvršča med ožja zavarovana območja.³

Kompleksnost jezikovne in prevodne politike Botaničnega vrta je njegov direktor, dr. Jože Bavcon, znanstveni svetnik, v intervjuju opisal tako skozi prizmo zgodovine kot tudi z vidika sedanjosti. Prvi jezik, ki ga je dr. Bavcon izpostavil kot ključnega zaradi same narave botanike, je latinščina, ki je imela v vrtu od nekdaj pomembno vlogo kot jezik znanstvene terminologije. Botanični vrt je sicer nastal v času Ilirskih provinc, kar pomeni, da so kulturne in jezikovne vezi te institucije s francoskim govornim področjem prisotne že od samih začetkov. Po odhodu Francozov je vrt deloval naprej v okviru avstrijske monarhije, s čimer se je okrepila vloga nemškega jezika. Dejavnost vrta v nadaljnjih zgodovinskih obdobjih ni bila nikoli prekinjena. Takoj po ustanovitvi Univerze v Ljubljani je leta 1920 prešel pod njeno okrilje in v okviru Univerze v Ljubljani deluje še danes. Vrt je bil od samih začetkov kot naravoslovna in znanstvena ustanova vpet v mednarodni prostor in to vsekakor ostaja tudi danes. Dr. Bavcon je poudaril vlogo angleščine v mednarodni komunikaciji v sedanjem času, ki jo primerja z vlogo latinščine v preteklosti. Mednarodna vpetost vrta se kaže na številnih ravneh, od izmenjave semen, prek članstev v številnih mednarodnih mrežah, organizacijah in projektih, do delovanja v okviru Univerze, znanstvenega dela in obiskov vabljenih gostov iz tujine ter tujih turistov. Del dejavnosti poteka prek pošte in v zadnjih desetletjih tudi prek spleta, velik del pa se seveda odvija tudi v živo. Vrt obiskujejo turisti z zelo različnih delov sveta, tudi z drugih kontinentov. Med evropskimi povezavami je dr. Bavcon izpostavil zanimanje strokovnjakov in laikov iz Velike Britanije, ki je v obdobju po Brexitu nekoliko oteženo, povezave s sorodnimi nemškimi institucijami, ki izhajajo še iz časov nekdanje skupne države avstro-ogrske monarhije, tradicionalno sodelovanje s Francijo, ki se prav tako navezuje na zgodovinske povezave, povezave z zagrebškim in beograjskim botaničnim vrtom ter obisk italijanskih turistov, za katere opaza, da so v zadnjih letih posebej številni. Poudaril je, da so zlasti v poletnem času v Botaničnem vrtu prisotni številni tuji obiskovalci. Dr. Bavcon je jezikovno in prevodno politiko Botaničnega vrta z vidika sedanjosti

² V času nastanka članka sta bili aktivni dve spletni strani s podatki o Botaničnem vrtu. Podatki s spletnih strani so povzeti po obeh, in sicer <http://www.botanicni-vrt.si/> (dostop 30. 11. 2023) ter <https://www.nativefloragarden.com/> (dostop 30. 11. 2023).

³ Gl. <https://www.gov.si/teme/naravni-parki-naravni-rezervati-in-naravni-spomeniki/> (dostop 30. 11. 2023).

predstavil z različnih zornih kotov, od znanstvenih in strokovnih publikacij v knjižni obliki, vodenih ogledov, predstavitvenih brošur, spletne strani in znakov v samem vrtu. V zadnjih desetletjih je prevodna politika Botaničnega vrta zelo sistematično usmerjena vsaj v dvojezičnost, ki jo vedno predstavljata na prvem mestu slovenščina kot uradni jezik in angleščina kot jezik komunikacije v mednarodnem prostoru. Kadar je mogoče, zlasti ko gre za večje projekte in kjer to dopuščajo sredstva, se dvojezičnost nadgrajuje v večjezičnost. Dvojezičnost in, kjer je to mogoče, tudi večjezičnost se v Botaničnem vrtu odražata skozi različne vrste publikacij: znanstvene in strokovne publikacije v knjižni obliki so v večinoma že več desetletij dvojezične, slovenske in angleške, pri čemer se je izoblikoval zelo specifičen dvojezični način objave, kjer je na levi strani prisoten slovenski tekst, na desni pa vzporeden angleški tekst. Nekatere publikacije so večjezične, knjiga 200 let botaničnega vrta v Ljubljani je tako npr. izšla v petih jezikih, slovenščini, italijanščini, francoščini, nemščini in angleščini. Pri knjižnih publikacijah so besedila prevedena iz slovenščine.

Dr. Bavcon je izpostavil tudi večjezičnost pri vodenih obiskih vrta. Ti so za slovenske obiskovalce seveda organizirani v slovenskem jeziku, za vodene obiske iz tujine pa poskušajo poiskati posameznike, ki lahko ogled vodijo v tujem jeziku, ki ustreza jezikovnemu znanju konkretne skupine obiskovalce. Večjezičnost zaposlenih, tudičasne študentske pomoči, je tako pomemben element pri zagotavljanju kvalitete obiska. Pri obisku posameznikov, ki ni voden, so pomemben dejavnik znaki in panoji, ki so prav tako večinoma dvojezični. Med njimi izstopata razstava o Alexandru von Humboldtju s štirijezičnimi plakati v slovenščini, angleščini, nemščini in francoščini ter razstava ameriškega inštituta Smithsonian iz Washingtona D.C., ki je bila iz angleščine prevedena v slovenščino in pri kateri so bili prevodi prilagojeni slovenskemu botaničnemu prostoru, saj so bile za primer z dovoljenjem avtorja razstave izbrane slovenske rastlinske vrste.

V sodobnem času je pomembna tudi predstavitev na spletu. Pogled na prvotno spletno stran Botaničnega vrta⁴ nam pokaže, da je bila ta izvirno zastavljena v šestih jezikih, osnovna v slovenščini, poleg tega še italijanska, francoska, angleška, nemška in španska, vendar druge različice niso popolne, tudi angleška ne, pri nekaterih pa so prevedene le naslovne kategorije. Dr. Bavcon je poudaril, da je pri spletnih straneh za doseganje večjezičnosti z njihovega vidika dobra tehnična rešitev pomoč spletnih prevajalnikov.

Prevodna politika Krajinskega parka Sečoveljske soline

Krajinski park Sečoveljske soline upravlja podjetje SOLINE Pridelava soli d. o. o., katerega naloga je, da varuje in trajno ohranja naravno in kulturno dediščino na območju parka ter prideluje sol na tradicionalen način. Občina Piran je z občinskim

⁴ Povezava: <http://www.botanicieni-vrt.si/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

odlokom zavarovala območje leta 1990, leta 2001 pa je bil krajinski park zavarovan na ravni države z *Uredbo o Krajinskem parku Sečoveljske soline*. Seveda pa so soline veliko starejše: prvi zapisi o njih segajo v leto 804, večje razvojne prelomnice so bile v 14. stoletju, ko se je spremenil postopek pridobivanja soli, ki se je ohranil do dandanes, v 19. stoletju, ko se je obseg bistveno povečal, ter v začetku 20. stoletja, ko so optimizirali postopke pridobivanja soli. Na območju Lera pridobivanje soli poteka neprekinjeno še danes, na območju Fontanigge pa so proizvodnjo opustili ob koncu 60. let 20. stoletja (Škornik idr. 2022). Kot je navedeno na spletni strani Sečoveljskih solin,⁵ so cilji krajinskega parka »varstvo narave, ohranitev izjemnih naravnih in kulturnih vrednot, varstvo avtohtonih, redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, naravnih ekosistemov in značilnosti nežive narave ter ohranitev in nega kulturne krajine«.

Ker so dandanes Sečoveljske soline del aktivnosti podjetja SOLINE Pridelava soli d. o. o., se njihove aktivnosti kombinirajo z aktivnostmi drugih enot podjetja, kot so proizvodnja (soli), trženje, nabava in logistika itd. V parku so poleg območja proizvodnje soli in drugih produktov solin razstavni prostor, muzej, trgovina, termalno središče Thalasso SPA Lepa Vida itd. (Škornik idr. 2022).

Kot je v intervjuju, ki je povzet v nadaljevanju, pojasnil direktor podjetja Klavdij Godnič, je v Krajinskem parku Sečoveljske soline jezikovna oziroma prevodna politika kompleksna, se razlikuje na različnih območjih krajinskega parka in se je spreminjala skozi čas. Poleg tega se pri različnih aktivnostih oziroma na različnih delih krajinskega parka uporablja različna prevodna politika in se torej večjezičnost odraža različno. Poudaril je, da je izvorni jezik vseh napisov in publikacij slovenščina, ki se nato prevaja v različni nabor tujih jezikov.

Krajinski park se nahaja na dvojezičnem slovensko-italijanskem območju, zato sta bila v solinah in kasneje v krajinskem parku desetletja v načelu prisotna oba jezika. To od upravljalcev parka zahteva tudi zakonodaja, ki regulira rabo jezika na dvojezičnih območjih. Tako je tudi danes italijanščina dosledno prisotna na vseh ravneh, od znakov v parku do vabil in dopisov, ki jih uprava pošilja v javnost. Uporaba drugih tujih jezikov po drugi strani ni predpisana s strani države in je prepuščena odločitvam upravljalca.

Angleščina se je začela pojavljati oziroma dodajati slovenščini in italijanščini razmeroma zgodaj, vendar predvsem zaradi trženja proizvodov v tujini, v samem parku pa je postala na znakih bolj prisotna šele po letu 2011, ko so bili uspešni pri pridobivanju več evropskih projektov. G. Godnič je pojasnil, da je bila med zahtevami za izvedbo projektov tudi uporaba angleščine (na znakih, spletni strani, zloženkah itd., seveda pa tudi v sami projektni dokumentaciji) kot najbolj splošno razširjenega tujega jezika. Angleščina je dandanes v parku navadno prisotna v trijezični kombinaciji (skupaj s slovenščino in italijanščino), poleg tega pa se pri komercialnih aktivnostih pojavlja tudi izključno v kombinaciji s slovenščino: tako

⁵ Povezava: <https://www.kpss.si/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

so npr. v trgovini napisi na in ob vseh izdelkih v slovenščini in angleščini. Izdelki se sicer za prodajo na specifične trge včasih prilagajajo tudi jezikovno (npr. za nemško govoreče trge so na željo dobaviteljev napisi na izdelkih tudi v nemščini).

Ob zgoraj omenjenih treh jezikih se na znakih v krajinskem parku, še bolj pa na posnetkih in interaktivnih besedilih v multimedijski dvorani (ki sicer niso zajeta v to študijo), pogosteje pojavljata nemščina in francoščina. Nemščina se izdatno pojavlja tudi na spletni strani. Jezika sta bila izbrana na podlagi števila obiskovalcev, ki jezik uporabljajo: Sečoveljske soline letno obišče okrog 50.000 obiskovalcev, od katerih je 70 % tujcev, 30 % pa Slovencev. Med tujci izrazito prevladujejo Italijani in Nemci oziroma Avstrijci, zato se v mejah razpoložljivih sredstev vsebine pripravljajo tudi v teh jezikih.

Do nedavnega (vojne v Ukrajini) so bili številni tudi rusko govoreči gostje, trenutno pa so pri vrhu lestvice še francosko govoreči obiskovalci. Obiskovalci ostalih držav načeloma uporabljajo angleška besedila, lahko pa skenirajo tudi QR-kode, ki so prisotne na številnih tablah po krajinskem parku in pridobijo besedila, strojno prevedena v celo vrsto jezikov.

Pomembne razlike se v zvezi s prevodno politiko izkazujejo med statičnimi vsebinami v krajinskem parku in nekoliko bolj dinamično spletno stranjo ter zlasti zelo dinamičnimi potrebami različnih besedil za trženje. Table in napisi v krajinskem parku so nastali v sklopu projektov in so jih prevedli profesionalni prevajalci: teh napisov načeloma ne spreminjajo, temveč jim ob zamenjavi zaradi dotrajanosti dodajajo QR-kode, s katerimi obiskovalci dostopajo do dodatnih vsebin.

Besedila, ki nastajajo za potrebe spletne strani in trženja (vključno z napisi na izdelkih in v trgovini) ter za glasovno vodenje po krajinskem parku, se pogosteje spreminjajo oziroma dopolnjujejo. V zvezi z avtorstvom teh prevodov je g. Godnič izpostavil tudi različne pristope k prevajanju, ki izvirajo iz omejenih finančnih sredstev za vzdrževanje spletnih strani. Za italijanske in angleške prevode je sodelovanje s profesionalnimi prevajalci že ustaljeno, pri bolj priložnostnih prevodih v francoščino in nemščino pa si v zadnjem času pomagajo tudi s strojnimi prevodom in profesionalno revizijo besedila.

Dodatna komponenta večjezičnosti, ki jo je izpostavil g. Godnik, so vodeni skupinski ogledi, ki jih prav tako ponujajo v izbranih petih jezikih (slovenščini, italijanščini, angleščini, nemščini in francoščini).

5 Razprava

Prvo raziskovalno vprašanje se osredotoča na odraz prevodne politike v jezikovni krajini Botaničnega vrta in Sečoveljskih solin. Pregled zbranih podatkov pokaže kompleksno sliko, ki se odraža v rabi enojezičnih in večjezičnih znakov in je v

nadaljevanju razčlenjena skozi prizmo najpogosteje rabljenih jezikov (gl. tabelo 1) in njihovega kulturnega, družbenega in zgodovinske vpliva. Pri tem je posebna pozornost namenjena francoskemu jeziku, ki je imel zlasti v Botaničnem vrtu zgodovinsko pomembno vlogo; specifična zgodovinska in družbena vloga italijanskega jezika v Sečoveljskih solinah je namreč že bila obravnavana v Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin (2023).

5.1 Jeziki v jezikovni krajini

Slovenščina

V jezikovni krajini obeh lokacij se izrazito zaznava sistematična in dosledna raba slovenščine. Na enojezičnih znakih je skoraj v vseh primerih uporabljena slovenščina.⁶ Prav tako je na večjezičnih znakih vedno prisotna tudi slovenščina, in kjer je mogoče govoriti o zaporedju,⁷ se slovenščina dosledno pojavlja na prvem mestu, prav tako je v primerih, ko obstajajo tipografske razlike (velikost in oblika črk, barve), slovenščina bolj poudarjena (za natančnejši pregled tipografskega poudarka, gl. Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin 2023). Takšna raba po eni strani gotovo odseva uradni status slovenskega jezika, po drugi strani pa predvsem tudi zavedanje pomena rabe slovenščine v javnem prostoru. Očitno je, da gre za dobro premišljen in uveljavljen pristop k podajanju informacij, ki priča o tem, da obe instituciji skrbita za razvoj in vlogo slovenskega jezika na svojih področjih. Izsledki prejšnjih raziskav javne rabe slovenščine pogosto kažejo, da je ta v Sloveniji v nekaterih okoljih zlasti na komercialnih znakih včasih nekoliko potisnjena v ozadje (prim. npr. Gliha Komac idr. 2016; Meden in Zadnikar 2009; Snój 2018). Rezultati pričujoče raziskave pričajo o povsem nasprotnem: jezikovna krajina obeh institucij odraža skrb za ustrezno rabo slovenskega jezika, ki je postavljena v ospredje.

Z vidika večjezičnosti je pomembno dejstvo, da je slovenščina pri veliki večini znakov izvorni jezik. Pomembna izjema je razstava ameriškega inštituta Smithsonian v Botaničnem vrtu, ki je bila prevedena in z dovoljenjem avtorja tudi prirejena za slovenske razmere. Prilagoditve so bile vsebinske in obsežne, saj so bile na znakih omenjene razstave v prevodu vključene rastline in razmere, tipične za slovenski prostor, pri čemer pregled tabel pokaže, da je ustrezno bil vsebinsko prilagojen tudi angleški izvornik. Prav tako je treba izpostaviti postavitev jezikov na znakih omenjene razstave: na razstavi je slovenščina dosledno na prvem mestu, prav tako je tipografsko bolj prominentna z vidika velikosti in oblike črk.

⁶ Edini izjemi sta dva znaka, napis in plakat, ki oglašujeta mednarodna projekta, po eden na vsaki lokaciji, prim. tudi Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin 2023.

⁷ V nekaterih primerih je ista vsebina v različnih jezikih podana na ločenih znakih. V teh primerih ni mogoče sklepati o zaporedju.

Angleščina

Glede na dominantno vlogo angleščine v sodobnem svetu ni presenetljivo, da je v študijah jezikovne krajine skoraj neizogibna omemba njenega statusa kot *lingue france* (prim. npr. Bruyèl-Olmedo in Juan-Garau 2009; Edelman 2014; Leimgruber 2017; Probirskaja 2017; Robinson-Jones 2022). Bruyèl-Olmedo in Juan-Garau (2009: 387) izpostavljata pomemben vidik študij jezikovne krajine v večjezičnem kontekstu: prav prisotnost angleščine v jezikovni krajini je vidni dokaz vpliva globalizacije na rabo jezikov, kajti vse večja prisotnost angleščine pogosto prinaša negativne posledice na rabo drugih jezikov, kar se odraža tudi na večjezičnih znakih.

Analiza znakov v jezikovni krajini obeh lokacij je brez dvoma potrdila vlogo angleščine kot *lingue france*: v Botaničnem vrtu je prisotna na vseh večjezičnih znakih, v Sečoveljskih solinah pa je prisotnost angleščine primerljiva z italijanščino, ki jo na dvojezičnem območju predpisuje zakonodaja. Poleg že omenjene prevlade angleščine kot jezika mednarodne komunikacije njeno prisotnost na obeh lokacijah brez dvoma dodatno spodbuja vpetost obeh institucij v evropske okvire in projekte EU, kjer se raba angleščine spodbuja ali je celo zahtevana, kot je v intervjuju poudaril g. Godnič. V tem kontekstu je očitna krepitev vloge angleščine v Sečoveljskih solinah v zadnjem desetletju, kot izhaja iz intervjuja. V Botaničnem vrtu je pri angleščini poleg njene vloge kot *lingue france* nezanemarljiva tudi tradicionalna povezanost Botaničnega vrta z Veliko Britanijo, kjer imajo tovrstne institucije dolgo tradicijo, kar prav tako izhaja iz intervjuja.

Italijanščina

Italijanščina je zagotovo jezik, glede uporabe katerega se obravnavani lokaciji najbolj razlikujeta. Kot jezik okolja oziroma drugi uradni jezik je italijanščina v Sečoveljskih solinah prisotna v prvi vrsti zaradi zakonskih predpisov, ob tem pa tudi zaradi množičnosti italijansko govorečih turistov, ki obiskujejo krajinski park. Po drugi strani pa je v Botaničnem vrtu skorajda popolnoma odsotna kljub dejstvu, da so italijanski gostje drugi po številu obiskov v prestolnici.

Italijanščina je na znakih v Sečoveljskih solinah skoraj brez izjeme na drugem mestu za slovenščino, poleg tega pa je na večjezičnih znakih prevod v italijanščino skoraj izključno polni prevod, v angleščini pa včasih fragmentarni, in to celo na istem znaku: na primer, samo v italijanščino je na večini upravnih znakov prevedeno ime krajinskega parka, »Krajinski park Sečoveljske soline – Parco naturale delle Saline di Sicciole«. Ob tem je bilo v intervjuju povedano, da v Sečoveljskih solinah dosledna souporaba slovenščine in italijanščine ni omejena na jezikovno krajino, temveč je, v skladu z jezikovno politiko na dvojezičnem območju, dvojezičnost dosledno uporabljena na vseh ravneh javne in zasebne formalne komunikacije: poleg znakov tudi v dopisih, na izdelkih, tehničnih podatkih, reklamah ipd., prevodi pa so vedno delo profesionalnih prevajalcev. Poudariti velja dejstvo, da je

bila italijanščina na tem območju močno prisotna tudi skozi zgodovino, kar pomeni, da velik del izrazja, ki se uporablja za proces pridelave soli ipd., in celo krajevna imena na lokaciji izhajajo iz italijanščine (npr. Lera, Fontaniggie, petola ipd.).

Francoščina

Zastopanost francoščine v jezikovni krajini obeh izbranih lokacij je zanimiva: med tem ko se v Sečoveljskih solinah pojavi le na dveh znakih z upravno funkcijo, je v Botaničnem vrtu sistematično prisotna na dvajsetih narativnih znakih štirijezične razstave, posvečene 250-letnici rojstva Alexandra von Humboldta, kjer se na znakih pojavlja v paru z nemščino (gl. sliko 1).

Za razliko z nemščino in italijanščino med francoščino in slovenščino nikoli niso obstajali direktni jezikovni stiki: še sposojene besede iz francoščine smo dobili večinoma prek nemščine (gl. Snoj 2016; Schlamberger Brezar 2011), razen v času Ilirskih provinc med 1809 in 1813. Fran Zwitter (1964: 26) pojasnjuje:

Francoska zasedba je vojaška zasedba; Francozi ravnaajo zelo korektno in nimajo namena spreminjati deželnih ustanov v skladu z revolucionarnimi načeli. To je razvidno iz njihovih ljubljanskih proglasov, objavljenih tudi v slovenskem »deželnem jeziku«.

O rabi jezika Šumrada (2007) zapiše, da je glede t. i. »deželnega jezika« obstajala dilema, za kateri jezik gre in če se v celotnih Ilirskih provincah pojavlja le en ilirski jezik. Pri tem poudari vlogo Zoisovega kroga in predvsem Vodnika pri zavzemanju za slovenščino, saj je v kratkem času objavil veliko število učbenikov za šole (Šumrada 2007; Kranjc 2010).

Kranjc (2010: 187–188) v svojem članku o pravnem statusu francoskega jezika v času ilirskih provinc poudarja, da se je konec 19. in v začetku 20. stoletja med slovenskimi izobraženci širilo romantično prepričanje, da se je slovenščina prvič uveljavila kot samostojen jezik v času Ilirskih provinc in da je francoska uprava predstavljala dejavnik, ki je sprožil kulturni in narodni preporod. V resnici pa je bilo vprašanje enotnega jezika poleg ogromnih kulturnih razlik med posameznimi provincami tudi eden od hujših problemov francoske oblasti, saj je bila po eni strani večjezičnost tuja centralizirani francoski državi, po drugi strani pa francoščina ni bila jezik, ki bi bil razširjen med prebivalstvom v novo zasedenih pokrajinah (Kranjc 2010: 192). Francozi so si ob svojem prihodu prizadevali poudariti pomen francoskega jezika in ga uveljaviti kot uradni jezik, v katerem je izhajal časopis *Télégraphe Officiel*, glede organizacije javnega šolstva je tam leta 1810 izšel odlok o pouku v domačem jeziku v osnovnih in delno srednjih šolah (Kranjc 2010: 196). V francoskem sistemu je vse osnovno šolanje potekalo v domačem jeziku, medtem ko je bil prej slovenski jezik predvsem priprava na pouk v nemščini. Za pouk na licejih in univerzah (frc. *écoles centrales*) sta bila z odlokom kot učna jezika določena francoščina in italijanščina, izjemoma tudi latinščina.

Francozi so si prizadevali ustvariti »enotni ilirski jezik«, zato so Marmontovo šolsko ureditev naravnali v smer, da bi s pomočjo primarnega in srednjega šolstva v deželnem jeziku vplivali na izoblikovanje enotne ilirske nacije (Šumrada 2007: 82),⁸ vendar je bil tu Vodnik uspešen pri prepričevanju Marmonta, da obstajata dve narečji »ilirskega jezika«, slovenski in srbski (Kranjc 2010).

Uvedba francoščine v osnovne šole ni mogla rešiti problema francoske vlade v sporazumevanju s prebivalstvom, pomembnejši oglasi so bili objavljeni v nemščini, italijanščini, »ilirščini« in slovenščini. V tako kratkem času se francoščina na našem teritoriju ni mogla uveljaviti niti ni mogla nova ureditev zagotoviti vsesplošne uporabe slovenščine. Vendar je čas Ilirskih provinc, ki izhaja tudi iz dediščine francoske revolucije in vzpona meščanstva, pomenil pomemben vzgib za slovensko narodno samobitnost in samozavest.

Z Ilirskimi provincami povezana ustanovitev Ljubljanskega botaničnega vrta pa na rabo francoskega jezika v botaničnem vrtu dandanes ne vpliva, ampak je bolj povezana s potrebami po večjezičnosti zaradi obiskov tujcev. Raba francoskega jezika v svetu⁹ je zaradi nekdanjih francoskih kolonij še vedno visoka: francoščina je s 321 milijoni govorcev peti najbolj zastopani jezik na svetu (za angleščino, mandarinščino, hindijem in španščino), a v zadnjem času se padca popularnosti zavedajo celo v Franciji in se poskušajo prilagajati globalnim trendom.¹⁰

Francoski jezik v Sloveniji danes nima več takega pomena kot nekoč, število učencev in študentov francoščine v zadnjem desetletju upada na vseh stopnjah šolanja. Kot je razvidno iz številčnih podatkov, upad ni povsod enako velik in morda za zdaj ni drastičen, je pa konstanten (Lah 2019: 46), udarec je zadala reforma mature, ko so leta 2013 ukinili možnost opravljanja dveh tujih jezikov na višjem nivoju (Lah 2019).

Je pa konstanten obisk francoskih turistov, ki so bili po podatkih SURS-a v letih 2021 in 2022 na osmem mestu (za Nemci, Italijani, Avstrijci, Nizozemci, Čehi, Madžari, Hrvati), leta 2018 pa celo na petem mestu (za Nemci, Italijani, Nizozemci, Avstrijci). Bistveno je, da francoski turisti še vedno niso dobri govorniki angleškega jezika, čeprav se tudi to v zadnjem času spreminja.

Med Slovenijo in Francijo je bogato kulturno in gospodarsko sodelovanje, v Sloveniji je prek 70 podjetij v večinski francoski lasti, največje med njimi je Revoz,¹¹ v Ljubljani od leta 1992 deluje Francoska šola in sprejema otroke vseh

⁸ »Ilirske province sestavljajo ljudstva, ki se tako razlikujejo po jeziku, navadah in nraveh, da je treba kar naprej ponavljati, da mora katerikoli šolski sistem, ki bi ga uvedli, stremeti, da jih združi v eno narodno telo, pripravljajoč jih, da bodo postopoma vsi sprejeli iste ideje in si izoblikovali skupnega duha« (Šumrada 2007: 82).

⁹ Gl. <https://www.diplomatie.gouv.fr> (dostop 30. 11. 2023).

¹⁰ Francoska ambasada na primer oglašuje možnost študija v Franciji v angleškem jeziku.

¹¹ Gl. <https://si.ambafrance.org/-Gospodarski-odnosi-> (dostop 30. 11. 2023).

državljanstev v starosti od 11 mesecev do 18 let. Francija je znana po skrbi za francoski jezik, vendar se tudi to v zadnjem času spreminja.

Nemščina

S kulturnozgodovinskega vidika je nemščina gotovo jezik, ki je imel po koncu Ilirskih provinc in obnovi avstrijske oblasti v Botaničnem vrtu pomembno vlogo. Tudi iz intervjuja z dr. Bavconom izhaja, da so strokovne in znanstvene povezave z državami nemškega govornega področja še danes izredno pomembne. Prav tako nemško govoreči turisti za obe lokaciji predstavljajo zelo pomembno skupino obiskovalcev. Če upoštevamo ta dva pomembna dejavnika, se zdi, da je uporaba nemškega jezika v jezikovni krajini obeh lokacij razmeroma omejena.

V Botaničnem vrtu je vloga nemščine izrazito zastopana v okviru razstave ob 250-letnici rojstva Alexandra von Humboldta, ki so jo v Botaničnem vrtu pripravili ob 100-letnici Univerze v Ljubljani. Razstava je v celoti štirijezična. Na upravnih znakih se nemški jezik v Botaničnem vrtu skoraj ne pojavlja, saj so ti znaki tipično dvojezični, slovenski in angleški. Ravno nasprotno velja za Sečoveljske soline, kjer se nemščina pojavlja zlasti na upravnih znakih, na narativnih pa le trikrat. Zdi se, da je morda razlog za to obseg informacij na narativnih znakih, saj se na teh zaradi dvojezičnosti območja in dostopnosti informacij, skoraj brez izjeme pojavljajo trije jeziki, vsak dodaten jezik pa pomeni dodaten oblikovalski izziv. Kako kompleksno je oblikovanje narativnih znakov z obsežnejšo vsebine in z več kot dvema jezikoma, je razvidno na plakatih razstave ob 250-letnici rojstva Alexandra von Humboldta v Botaničnem vrtu, kjer so plakati zastavljeni tako, da so štirje jeziki prikazani na sprednji in zadnji strani table, in sicer po dva jezika vzporedno na eni strani, pri čemer so grafično oblikovanje in slikovni elementi na obeh straneh znaka identični. Prepoznavanje pomena nemščine je vidno na obeh lokacijah v elementih, ki niso del te študije jezikovne krajine, to so prevodi publikacij, zasnova spletišč, pa tudi multimedijske vsebine v Sečoveljskih solinah, ki omogočajo prostorsko bolj ekonomski izkoristek prostora kot klasični znaki.

Drugi jeziki

Drugi jeziki, z izjemo latinščine (gl. razdelek 4.1; Mikolič Južnič in Pisanski Peterlin 2023), se v jezikovni krajini pojavljajo le izjemoma, in sicer le na eni od lokacij, v Sečoveljskih solinah na dveh zelo specifičnih upravnih znakih, ki vsebujeta večji nabor jezikov. Prvi znak razlaga način uporabe kolesa za izposojajo v osmih jezikih, in sicer v slovenščini, angleščini, italijanščini, nemščini, francoščini, španščini, ruščini in češčini. Po vsej verjetnosti gre za znak, ki se ga uporablja na vseh lokacijah, kjer si je mogoče izposoditi takšno kolo, in zato večjezičnost ni neposredno povezana s prevodno politiko Sečoveljskih solin. Drugi znak je razmeroma tranzitorne narave, saj gre za list papirja s posredno prepovedjo igranja z

ekspонатом in vsebuje devet jezikov, poleg vseh naštetih še slovaščino. Zdi se, da je znak neposredni odziv na napačno vedenje nekaterih obiskovalcev, morda tudi otrok, ki so očitno razumeli, da gre za interaktivni ekspонат.

5.2 Načini podajanja informacij na znakih

Drugo raziskovalno vprašanje se osredotoča na načine, na katere se v jezikovni krajini Botaničnega vrta in Sečoveljskih solin podajajo informacije, namenjene uporabnikom različnih jezikovnih skupin. Pregled znakov je pokazal, da je najpogostejši način podajanja informacij besedilni, besedilo pa včasih dopolnjujejo tudi neverbalni elementi, kot so ilustracije, fotografije, sheme, zemljevidi, puščice, piktogrami, neverbalni logotipi in podobno.

Iz analize besedilnih znakov izhaja, da praksa v jezikovnih krajinah odraža različno naravo obeh lokacij: v Sečoveljskih solinah, ki se nahajajo na dvojezičnem območju, so enojezični znaki razmeroma redki, znaki so pogosto trijezični. Zanimivo je, da tudi v Botaničnem vrtu prevladujejo večjezični znaki, kar prav tako odraža pomemben delež mednarodnih obiskovalcev. Pregled posameznih kategorij prevoda v tabeli 2 nam pokaže, da se na vseh večjezičnih znakih na obeh lokacijah najpogosteje uporablja polni prevod, pri katerem je poudarek na prenosu celovite informacije v vseh uporabljenih jezikih. Če se osredotočimo zgolj na kvantitativne podatke, je ta tendenca bolj poudarjena v Botaničnem vrtu v primerjavi s Sečoveljskimi solinami, vendar je treba pri interpretaciji podatkov o pogostosti upoštevati dodatno specifično Sečoveljskih solin, kjer je velik delež znakov trijezičen zaradi zahteve po dvojezičnosti in statusa angleščine. Pregled primerov drugih dveh vrst prevodnih strategij, fragmentarnega in prekrivnega prevoda, pokaže, da se tipično ne uporabljata kot odraz specifične prevodne politike, temveč za reševanje konkretnih pragmatičnih problemov, zlasti v povezavi z obliko in velikostjo znaka.

V primerih, ko se uporabi fragmentarni prevod, kar pomeni, da je določen del informacije v prevodu izpuščen, je v Sečoveljskih solinah na narativnih znakih včasih prevedena vsebina znaka, ne pa tudi naslov, včasih pa so izpuščeni deli informacij; pogosto se zdi, da se to dogaja zaradi prostorskih omejitev. V takih primerih, ki jih najdemo na obeh lokacijah, je najpogosteje najboljše informacija na voljo v slovenščini. Podobno velja za fragmentarne prevode na upravnih znakih, na katerih je v prevodu včasih izpuščena kakšna manjša podrobnost.

Prekrivni prevod, pri katerem je del informacije na znaku preveden, drugi deli pa se pojavljajo le v posameznem jeziku, se na znakih pojavlja izjemno redko. Razlogi so največkrat povsem trivialni, npr. imena institucij različnih držav so navedena v obliki logotipa le v enem osnovnem jeziku.

Alternativo večjezični ubeseditvi vsebine predstavljajo piktogrami. Piktogrami se pojavljajo na upravnih ali večfunkcijskih znakih, saj je njihova funkcija usmerjanje

in upravljanje vedenja obiskovalcev. Gre za shematične oziroma simbolične prikaze z informativno in vplivanjsko vlogo in so razumljivi v danem kontekstu, saj se nahajajo neposredno ob referentih, na katere se nanašajo (prim. tudi Backhaus 2005: 20). Piktogrami so zelo standardizirani, kar pomeni, da jih je lahko raztolmačiti in omogočajo preprostejšo premostitev jezikovnih ovir ne glede na jezikovno znanje obiskovalcev. V nekaterih primerih predstavljajo racionalnejšo izrabo prostora na znaku. Seveda pa je uporaba piktograma omejena le na določene vrste preprostejših vsebin, kar je razvidno tudi iz primerov na obeh analiziranih lokacijah: skoraj vedno se namreč piktogrami pojavljajo ob besedilni vsebini in jo dopolnjujejo, pri čemer je informacija, ki je posredovana skozi besedilo, navadno popolnejša.

6 Sklep

Primerjava enojezičnega in večjezičnega diskurza v jezikovni krajini dveh izbranih zavarovanih območij je pokazala, da je raba jezikov in prevodnih strategij na znakih na obeh lokacijah dosledna in sledi uveljavljeni jezikovni in prevodni politiki obeh institucij, ki je razvidna iz obeh intervjujev. Stanje je tako precej drugačno od stanja v slovenskem urbanem javnem prostoru, na mestnih ulicah (prim. npr. Šabec 2022). Očitno je, da obe instituciji zagotavljata osrednje mesto slovenščine kot uradnega jezika in skrbita tudi za razvoj strokovne terminologije v slovenskem jeziku, obenem pa skozi dosledno prevodno politiko zagotavljata dostop do informacij tudi tujim obiskovalcev. Ta skrb se na obeh lokacijah, kjer je to smiselno, odraža skozi večjezičnost, ki presega zgolj rabo angleškega jezika kot jezika mednarodne komunikacije. Na nabor drugih jezikov vplivajo družbene, kulturne in tudi zgodovinske okoliščine: v Sečovljskih solinah je dosledna raba italijanščine pogojena z njenim statusom uradnega jezika na dvojezičnem območju, v Botaničnem vrtu je izbor francoskega in nemškega jezika povezan s kulturnozgodovinsko vlogo teh dveh jezikov v omenjeni instituciji. Posebej velja izpostaviti dejstvo, da se večjezičnost dosledno dosega skozi prevod, ki je skoraj vedno polni prevod.

Pričujoča raziskava je omejena na dve zavarovani območji v Sloveniji, na dveh lokacijah z različnima situacijama glede uradnih jezikov in urbanega okolja. Funkcija obeh zavarovanih območij je naravovarstvena, kulturna in izobraževalna, hkrati pa sta obe lokaciji tudi turistični znamenitosti, kar pomeni, da se na znakih v njuni jezikovni krajini pojavljajo različne vrste diskurza. Izsledki raziskave so torej razmeroma specifični in na njihovi podlagi ni mogoče sklepati, da je stanje podobno tudi na drugih zavarovanih območjih ali celo širše, na drugih institucijah. Kljub temu pa kažejo na to, da institucionalno okolje lahko spodbudi premišljeno jezikovno in prevodno politiko, kar se neposredno odraža v diskurzu jezikovne krajine. V prihodnosti bi bilo smiselno tovrstne raziskave, kjer se kombinira analiza diskurza v jezikovni krajini s podatki, pridobljenimi z intervjujem, razširiti na različne vrste institucij na različnih lokacijah v slovenskem prostoru, da bi pridobili boljši vpogled v jezikovno krajino na tovrstnih lokacijah.

Viri

Francoska šola v Ljubljani: <https://efljubljana.com/fr/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Francoski inštitut v Sloveniji: <https://www.institutfrance.si/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Francosko veleposlaništvo v Sloveniji: <https://si.ambafrance.org/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Observatoire francophonie: <https://observatoire.francophonie.org/qui-parle-francais-dans-le-monde/>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Odlok o razglasitvi Botaničnega vrta v Ljubljani za kulturni spomenik državnega pomena. Uradni list RS, št. 103/2008 z dne 30. 10. 2008. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2008-01-4368/odlok-o-razglasitvi-botanicnega-vrta-v-ljubljani-za-kulturni-spomenik-drzavnega-pomena>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Statistični urad Republike Slovenije: <https://www.stat.si>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline. Uradni list RS, št. 29/01, 46/14 – ZON-C in 48/18. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED1591>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Zakon o javni rabi slovenščine. Uradni list RS, št. 86/04 in 8/10. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3924>. (Dostop 30. 11. 2023.)

Literatura

Amos, H. William, 2017: Regional Language Vitality in the Linguistic Landscape: Hidden Hierarchies on Street Signs in Toulouse. *International Journal of Multilingualism* 14/2. 93–108.

Backhaus, Peter, 2005: *Signs of multilingualism in Tokyo: A linguistic landscape approach*. Neobjavljena doktorska disertacija. Univerza Duisburg-Essen, Nemčija.

Backhaus, Peter, 2006: Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. *International Journal of Multilingualism* 3/1. 52–66.

Backhaus, Peter, 2007: *Linguistic Landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Clevedon: Multilingual Matters.

Bavcon, Jože, 2010: Botanični vrt Univerze v Ljubljani – 200 let. *Acta Biologica Slovenica* 53/1. 3–33.

Blackwood, Robert, 2015: LL Explorations and Methodological Challenges: Analysing France's Regional Languages. *Linguistic Landscape* 1/1–2. 38–53.

Bruyèl-Olmedo, Antonio in Juan-Garau, Maria, 2009: English as a Lingua Franca in the Linguistic Landscape of the Multilingual Resort of S'Arenal in Mallorca. *International Journal of Multilingualism* 6/4. 386–411.

Bruyèl-Olmedo, Antonio in Juan-Garau, Maria, 2015: Minority languages in the linguistic landscape of tourism: the case of Catalan in Mallorca. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 36/6. 598–619. DOI: <https://doi.org/10.1080/01434632.2014.979832>.

Edelman, Loulou, 2014: The Presence of Minority Languages in Linguistic Landscapes in Amsterdam and Friesland (the Netherlands). *International Journal of the Sociology of Language* 228. 7–28.

Gliha Komac, Nataša, Klemenčič, Simona, Ledinek, Nina in Kozina, Jani, 2016: Jezikovna krajina v Republiki Sloveniji in določbe veljavne zakonske ureditve: Raba slovenščine pri izbiri firm oz. imen pravnih oseb zasebnega prava ter fizičnih oseb, ki opravljajo registrirano dejavnost (sociolingvistični vidik). *Jezikoslovni zapiski* 22/1. 1–7.

Gorter, Durk, 2007: *The Linguistic Landscape in Rome: Aspects of Multilingualism and Diversity. Working Paper of the Istituto Psicoanalitico per le Ricerche Sociali*. Rim: IPRS. 1–28.

Gorter, Durk, 2013: Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* 33. 190–212. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0267190513000020>.

Kallen, Jeffrey L., 2010: Changing landscapes: Language, space and policy in the Dublin linguistic landscape. Jaworski, Adam in Thurlow, Crispin (ur.): *Semiotic landscapes: Language, image, space*. London: Continuum. 41–58.

Kelly-Holmes, Helen in Pietikäinen, Sari, 2016: Language: A Challenging Resource in a Museum of Sámi Culture. *Scandinavian Journal of Hospitality and tourism* 16/1. 24–41.

Koskinen, Kaisa, 2012: Linguistic Landscape as a Translational Space: The Case of Hervanta, Tampere. Vuolteenaho, Jani, Ameen, Lieven, Newby, Andrew in Scott, Maggie (ur.): *Language, Space and Power: Urban Entanglements*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. 73–92.

Kranjc, Janez, 2010: Pravni položaj slovenskega jezika v Ilirskih provincah. *Zbornik znanstvenih razprav* 70. 185–209.

Lah, Meta, 2019: V iskanju vedno bolj izgubljenega jezika: francoščina v slovenskem šolskem prostoru. Balazic Bulc, Tatjana, Kenda, Jana, Lah, Meta in Požgaj Hadži, Vesna (ur.): *Poti in stranpoti poučevanja tujih jezikov v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 45–59.

Landry, Rodrigue in Bourhis, Richard Y., 1997: Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16/1. 23–49.

Leimgruber, Jakob R. E., 2017: Global Multilingualism, Local Bilingualism, Official Monolingualism: The Linguistic Landscape of Montreal's St. Catherine Street. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 23/6. 708–723.

Meden, Ahac in Zadnikar, Gita, 2009: Analiza Zakona o javni rabi slovenščine in njegovega uresničevanja. Stabej, Marko (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Obdobja 28. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 463–470.

Mezgec, Maja, 2016: Linguistic Landscape as a Mirror: the Case of the Slovene Minority in Italy. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja* 77. 67–86.

Mikolič Južnič, Tamara in Pisanski Peterlin, Agnes, 2023: Multilingual Landscapes through the Lens of Translation: The Interplay of Official Bilingualism and Tourism in Two Conservation Areas in Slovenia. *Annales, Series Historia et Sociologia* 33/2. 374–362.

Probirskaja, Svetlana, 2017: "Does anybody here speak Finnish?" Linguistic first aid and emerging translational spaces on the Finnish-Russian Allegro train. *Translation Studies* 10/3. 231–246. DOI: <https://doi.org/10.1080/14781700.2017.1289861>.

Rasinger, Sebastian. M., 2014: Linguistic Landscapes in Southern Carinthia (Austria). *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 35/6. 580–602.

Reh, Mechthild, 2004: Multilingual Writing: A Reader-Oriented Typology – with Examples from Lira Municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language* 170. 1–41.

Robinson-Jones, Charlie, 2022: Tension in the linguistic landscape: the implications of language choices for diversity and inclusion in multilingual museums representing minorities. *International Journal of Multilingualism*. DOI: <https://doi.org/10.1080/14790718.2022.2135710>.

Schlamberger Brezar, Mojca, 2011: Les emprunts au français en langue slovène: des noms communs aux mots désignant des spécificités culturelles françaises. Iliescu, Maria, Coștăchescu, Adriana, Popescu, Mihaela, Dincă, Daniela in Scurtu, Gabriela (ur.): *Les emprunts au français dans les langues européennes: actes du colloque international, Craiova, 10-12 novembre 2011*. Craiova: Editura Universitaria. 278–288.

Schlick, Maria, 2003: The English of Shop Signs in Europe. *English Today* 18/2. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0266078403001019>.

Snoj, Marko, 2016: *Slovenski etimološki slovar*. Tretja izdaja. Ljubljana: ZRC SAZU.

Snoj, Marko, 2018: Pogled na slovensko jezikovno krajino. *Slavia Centralis* 11/2. 49–56.

Šabec, Nada, 2022: The Role of English in Shaping the Linguistic Landscape in Slovenia. *Elope* 19/2. 15–33.

Škornik, Iztok, Morgan, Barbara, Godnič, Klavdij, Ferjančič, Kim in Gomboc, Stanislav, 2022: *Poročilo o izvajanju javne službe upravljanja Krajskega parka Sečoveljske soline 2011-2021*. Seča: SOLINE Pridelava soli d.o.o. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Javne-objave/Javne-obravnave/KPSS_porocilo/KPSS_porocilo_NU2011_2021.pdf. (Dostop 30. 11. 2023.)

Šumrada, Janez, 2007: Poglavitne poteze napoleonske politike v Ilirskih provincah. *Zgodovinski časopis* 61/1–2. 75–84.

Tufi, Stefania, 2016: Constructing the Self in Contested Spaces: The Case of Slovenian-Speaking Minorities in the Area of Trieste. Blackwood, Robert, Lanza, Elizabeth in Woldermaria, Hirut (ur.): *Negotiating and Contesting Identities in Linguistic Landscapes*. London idr.: Bloomsbury. 101–116.

Zwitter, Fran, 1964: *Napoleonove Ilirske province*. Ljubljana: Narodni muzej.